

EEN JAAR KOMPAS EN CONVENANT

***rapportage
van het steunpunt ontwerpwedstrijden***

*april 1998
Architectuur Lokaal*

Inhoud

Inleiding

1. Documentatie, evaluatie en periodieke rapportage
  - 1.1 Publiciteit en draagvlak
  - 1.2 *Kompas*
  - 1.3 Gedocumenteerde wedstrijden en wedstrijdplannen
  - 1.4 Het gebruik van de modellen
  - 1.5 Het melden van wedstrijden

2. Vraagbaak en stimuleren

3. Professionaliseren en adviseren

- 3.1 Cursus
- 3.2 Reacties op concept-wedstrijdprogramma's

4. Van vrijblijvendheid naar goedkeuring?

Bijlage 1: Toespraak Minister De Boer (VROM) bij in ontvangstnemen eerste exemplaar *Kompas* op 1 april 1997

Bijlage 2: Publiciteit

Bijlage 3: Overzicht van wedstrijden en wedstrijdplannen

Bijlage 4: Vragen en opmerkingen naar aanleiding van *Kompas*

Bijlage 5: Reacties van het steunpunt op concept-wedstrijdprogramma's (vertrouwelijke bijlage, alleen voor ondertekenaars van het convenant)

Inleiding

Voor U ligt de eerste rapportage van het steunpunt ontwerpwedstrijden, dat sinds 1 april 1997 is ondergebracht bij Architectuur Lokaal. In deze rapportage wordt verslag gedaan van de ervaringen van het steunpunt tussen 1 april 1997 en 1 april 1998.

In één jaar tijd is er veel gebeurd aan het wedstrijdenfront. Op dinsdag 1 april 1997 ondertekenden elf organisaties het *Convenant wedstrijden op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschapsarchitectuur en interieurarchitectuur*. Minister De Boer (VROM) wees daarbij op het belang van architectuurwedstrijden als instrument in het architectuurbeleid. 'In wedstrijden zitten alle ingrediënten die nodig zijn om de kwaliteit in stedenbouw en in het landschap van Nederland te garanderen'. Precies één jaar later, op 1 april 1998 publiceerde het steunpunt ontwerpwedstrijden een eerste kwartaaloverzicht van 14 gemelde wedstrijden, dat werd verzonden naar circa 170 betrokkenen, geïnteresseerden en de relevante media. De algemene indruk van het steunpunt is dat gedurende dit eerste jaar de zorgvuldigheid waarmee uitschrijvers een wedstrijd voorbereiden is toegenomen. Een groeiend aantal uitschrijvers gebruikt *Kompas* om een wedstrijd stap voor stap op te bouwen, en weet met vragen de weg te vinden naar het steunpunt.

Deze rapportage moet worden gezien als verslag van een lopend project. In het eerste jaar zijn veel zaken in gang gezet, maar er is tijd nodig om door te dringen tot achter het wedstrijdenfront. Veel dingen moeten nog uitkristalliseren. Deze rapportage biedt dan ook geen uitvoerige evaluatie van wedstrijden zelf, van het gebruik van *Kompas* of van de werking van het convenant. Een dergelijke evaluatie is in het convenant opgenomen voor het jaar 2000.

De rapportage volgt de drieledige taak die het steunpunt in het convenant kreeg toebedeeld:

1. documentatie, evaluatie en periodieke rapportage
2. vraagbaak en stimuleren
3. professionaliseren en adviseren van uitschrijvers.

De achtergrond-informatie is opgenomen in de bijlagen: de tekst van de toespraak van Minister De Boer bij de ondertekening van het convenant, een media-overzicht, een overzicht van wedstrijden en wedstrijdplannen en een lijst met vragen en opmerkingen bij *Kompas*. Voor de ondertekenaars van het convenant is bovendien een vijfde vertrouwelijke bijlage toegevoegd waarin de reacties van het steunpunt op concept-wedstrijdprogramma's zijn opgenomen.

1. Documentatie, evaluatie en periodieke rapportage

1.1 **Publiciteit en draagvlak**

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van -bij het steunpunt bekende- persberichten en artikelen met betrekking tot de ondertekening van het convenant en de presentatie en het gebruik van *Kompas*.

Omdat de nieuwsaarde van slecht georganiseerde wedstrijden veel groter is dan van goed lopende en zorgvuldige wedstrijden, moet de publiciteit actief worden gezocht. Zowel de wedstrijduitschrijvers zelf, als het steunpunt en de ondertekenaars van het convenant kunnen hieraan een bijdrage leveren.

Opmerkelijk is dat, ondanks de publiciteit van het afgelopen jaar, leden van de organisaties die het convenant hebben ondertekend herhaaldelijk onvoldoende doordrongen blijken van de nieuwe omgang met prijsvragen en meervoudige opdrachten. Het continue informer en stimuleren van de achterban zal daarom voor de ondertekenaars van het convenant een belangrijk aandachtspunt moeten blijven. Het publiceren van voorbeelden of het zelf organiseren van een wedstrijd, zoals het Wilde Wonen van de BNA, kan daarbij bijzonder effectief zijn.

Het Stimuleringsfonds voor Architectuur heeft na overleg met het steunpunt zijn subsidieaanvraagformulier aangepast aan de nieuwe afspraken over wedstrijden. Gevraagd wordt of de wedstrijd is opgesteld volgens *Kompas* en of er contact is geweest met het steunpunt.

1.2 **Kompas**

De oplage van *Kompas* bedraagt 3000.

Na de presentatie werd het *Kompas* verspreid door de betrokken organisaties:

VNG	800
NEPROM	150
NWR	-
BNA	500
STAWON	250
ONRI	25
BNS	25
NVTL	20
BNI	20
Ministerie van VROM	125
Architectuur Lokaal	40
	-----
totaal	1955

Daarnaast zijn er via Uitgeverij 010 en Architectuur Lokaal nog circa 300 exemplaren verkocht. In totaal zijn op 1 april 1998 dus circa 2255 exemplaren in omloop gebracht en resteren nog 745 exemplaren.

Gezien het hierboven gestelde over publiciteit en draagvlak, vraagt het steunpunt extra aandacht van de ondertekenaars van het convenant voor de verspreiding van deze resterende exemplaren. Een aanvullend verspreidingsplan voor circa 500 exemplaren is noodzakelijk.

1.3 Gedocumenteerde wedstrijden en wedstrijdplannen

Tussen 1 april 1997 en 1 april 1998 heeft het steunpunt contact gehad met vele (potentiële) wedstrijd Duitschrijvers. Het contact kwamen meestal tot stand op initiatief van de uitschrijver zelf, soms na een tip van een lid van de jury of beoordelingscommissie of na doorverwijzing door een andere organisatie. Niet alle contacten leidden ook werkelijk tot een wedstrijd, vaak koos de opdrachtgever uiteindelijk een andere selectiemethode (bijvoorbeeld de visiepresentatie). Het steunpunt nam zelf ook contact op met een aantal uitschrijvers van reeds lopende wedstrijden, met de vraag om documentatie op te sturen en om hen voor mogelijke volgende wedstrijden op het bestaan van *Kompas* te wijzen.

Langs deze wegen heeft het steunpunt een documentatiebestand opgebouwd van 27 wedstrijden die tussen 1 april 1997 en 1 april 1998 in uitvoering waren. Daarnaast waren op 1 april 1998 10 wedstrijdplannen bij het steunpunt bekend. Een korte beschrijving van deze 37 wedstrijden en wedstrijdplannen is opgenomen in bijlage 3. Hieronder volgen enkele kwantitatieve gegevens:

Type wedstrijd

(bij samengestelde wedstrijden is uitgegaan van de eerste ronde)

- 11 x open ideeënprijsvraag
- 2 x besloten ideeënprijsvraag
- 8 x open projectprijsvraag
- 1 x besloten projectprijsvraag
- 7 x meervoudige opdracht
- 2 x no cure no pay
- 6 x nog niet bekend

Drie van deze wedstrijden zijn ontwikkelaar/ontwerperwedstrijden, de overigen zijn 'zuivere' ontwerpwedstrijden.

Uitschrijvers

(bij samenwerkingsverbanden zijn beide aangegeven)

- 22 x gemeente
- 1 x provincie

- 6 x beroepsvereniging (waaronder ook de BNA-kringen)
- 13 x specifieke organisaties (bv European, Eo Wijersstichting, speciale stichtingen)
- 5 x particuliere opdrachtgevers
- 0 ministeries
- 0 woningcorporaties

Volgens Kompas

- 9 x niet van toepassing (voorbereidingen bij presentatie van *Kompas* reeds te ver gevorderd)
- 7 x niet (*Kompas* niet bekend, of (1x) niet gebruikt)
- 14 x wel
- 7 x nog niet bekend

1.4 Het gebruik van de modellen

Zoals hierboven aangegeven zijn, van de bij het steunpunt bekende wedstrijden, 14 wedstrijdprogramma's opgesteld volgens één van de modellen in *Kompas*. Het gaat hierbij om 11 prijsvragen en 3 meervoudige opdrachten.

De 'hogere score' aan prijsvragen verklaart het steunpunt uit het feit dat het bij het uitschrijven van een prijsvraag traditie is om het wedstrijdprogramma op te stellen volgens een regeling (ANP) en ter goedkeuring voor te leggen aan een instantie (PPC). Prijsvraaguitschrijvers gaan meestal actief op zoek naar reglementen en komen zo bij *Kompas* en steunpunt terecht. Uitschrijvers van meervoudige opdrachten beschouwen de wedstrijd vaak nog als een interne aangelegenheid. Het gebruik van *Kompas* en inschakelen van het steunpunt is bij meervoudige opdrachten veel meer van het toeval afhankelijk. Meervoudige opdrachten zullen het komend jaar daarom meer aandacht moeten krijgen, zowel van het steunpunt als van de ondertekenaars van het convenant.

Opdrachtgevers van een aanbestedingsprocedure volgens de Europese Richtlijnen herkennen deze niet altijd als een ontwerpwedstrijd of een ontwikkelaar/ontwerperwedstrijd, ook al is deze het wel volgens de definitie in *Kompas*. Het komend jaar zal het steunpunt meer wedstrijden in het kader van de Europese Richtlijnen documenteren en erover publiceren. De mogelijkheid van het gebruik van de modellen in *Kompas* wordt hierbij benadrukt.

Opmerkelijk is dat de modellen in *Kompas* allebei éénmaal zijn gebruikt voor een ontwikkelaar/ontwerperwedstrijd. Dit geeft complicaties omdat de modellen hiervoor niet zijn opgesteld. Onder de vlag van *Kompas* ontstaan soms absurde constructies. Het in het convenant aangekondigde onderzoek naar de mogelijkheid voor het opstellen van een model voor de ontwikkelaar/ontwerperwedstrijd is dan ook dringend gewenst.

Bij het gebruik van de modellen valt verder op dat de meeste uitschrijvers de grote lijnen volgen, maar ook behoefte hebben aan een zekere eigen redactie. Het gevaar daarbij is dat inconsistenties ontstaan of dat belangrijke elementen worden overgeslagen. In sommige gevallen is het uiteindelijke wedstrijdprogramma zelfs niet meer 'in de geest van *Kompas*'. De problemen die dat geeft komen aan de orde de volgende hoofdstukken.

Slechts één prijsvraaguitschrijver heeft er bewust voor gekozen om het model in *Kompas* niet te gebruiken omdat 'het geen antwoord gaf op nuanceringen die men nodig achtte'. Bij navraag werd de volgende verklaring gegeven: 'We hebben het

Kompas nadrukkelijk gevolgd. De opmerking over het *Kompas* sloeg vooral op het feit, dat we met vragen over de rol van de ontwikkelaar, over de hoogte van redelijk prijzengeld, over de mate van detail van de inzendingen en nog wat invullingsproblemen, geen antwoord vonden in het *Kompas*. Als eerste oriëntatie voldeed het *Kompas* goed.'

1.5 Het melden van wedstrijden

Eind 1997 hebben de ondertekenaars van het convenant nadere afspraken gemaakt over het melden van wedstrijden. Het melden heeft tot doel gegevens aan te leveren voor voorlichting, onderzoek en evaluatie in het kader van het ontstaan zeer complexe situaties, waarbij de wedstrijdprogramma's overigens nog convenant. De uitschrijver kan een wedstrijd melden door het insturen van wedstrijdprogramma of uitnodigingsbrief. In het driemaandelijks overzicht worden per wedstrijd genoemd: de naam van de wedstrijd, het type wedstrijd, de naam van de uitschrijver en de aard van de ontwerpopdracht. De overige gegevens die bij de melding worden verstrekt zijn niet openbaar, tenzij de uitschrijver aangeeft daartegen geen bezwaar te hebben.

Vanaf 1 april 1998 publiceert het steunpunt een kwartaaloverzicht van de gemelde wedstrijden. Het kwartaaloverzicht wordt verzonden naar betrokkenen, geïnteresseerden en de relevante media. In het eerste kwartaaloverzicht konden 14 wedstrijden worden gemeld (zie bijlage 2 en 3).

Het melden geeft het steunpunt materiaal en aanknopingspunten voor een gesprek met de uitschrijvers. Dit wordt door het steunpunt zeer positief ervaren.

De reacties op het eerste kwartaaloverzicht zijn positief. Kanttekening hierbij is overigens wel dat een dergelijk overzicht al snel de indruk wekt dat het gaat om een lijst van 'goedgekeurde' wedstrijden.

Het melden gebeurt in praktijk nog nauwelijks spontaan. Voor het eerste kwartaaloverzicht heeft het steunpunt zelf uitschrijvers benaderd met de vraag of ze de wedstrijd willen melden. Het kwartaaloverzicht biedt dus geen volledigheid.

Ook ten aanzien van het melden is een regelmatige herhaling van een oproep aan de achterban door de ondertekenaars van het convenant gewenst.

2. Vraagbaak en stimuleren

Ten aanzien van vragen aan het steunpunt wordt onderscheid gemaakt tussen rechtstreeks te beantwoorden vragen en vragen waarbij het steunpunt doorverwijst. Vragen die door het steunpunt rechtstreeks worden beantwoord betreffen bijvoorbeeld het geven van voorbeelden van andere wedstrijden, adressen van andere uitschrijvers, adressen van organisaties, vragen over *Kompas*, vragen over gebruik van de modellen, reacties op concept-wedstrijdregels, vragen over het organiseren van een wedstrijd en de toepassing van de Europese Richtlijnen daarbij etc. Vragen die samenhangen met de ontwerptechnische zaken van de opdracht zoals het formuleren van de

opgave, randvoorwaarden en programma van eisen, het aanwijzen van leden voor een jury of beoordelingscommissie en het noemen van uit te nodigen ontwerpers, worden meestal niet rechtstreeks beantwoord door het steunpunt. In die gevallen verwijst het steunpunt door, bijvoorbeeld naar de betreffende beroepsvereniging of een lokaal architectuurcentrum.

In praktijk merkt het steunpunt dat opdrachtgevers die *Kompas* hebben bestudeerd in staat zijn om gericht en deskundig vragen te stellen aan het steunpunt. In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van de belangrijkste vragen en opmerkingen naar aanleiding van *Kompas*.

Opdrachtgevers die nog niet weten welke selectieprocedure gevolgd moet worden hebben vooral baat bij de uiteenzetting in het eerste deel van *Kompas* (hoofdstukken 1 t/m 4). De oriënterende gesprekken die het steunpunt heeft gehad met opdrachtgevers die deze hoofdstukken hebben bestudeerd waren nuttig en doeltreffend. Eerste punt van gesprek is meestal de opgave en het doel van een eventuele wedstrijd. Een mondelinge toelichting op de verschillen tussen een prijsvraag en een meervoudige opdracht is in de meeste gevallen nog noodzakelijk, de teksten in *Kompas* zijn voor niet-ervaren opdrachtgevers soms erg compact.

Over de visiepresentatie wordt vaak meer informatie gevraagd omdat die in *Kompas* niet uitvoerig aan de orde komt. Over de hoogte van een redelijk prijzengeld of honorarium biedt *Kompas* de opdrachtgevers geen duidelijkheid, velen hebben nog vragen hierover. Het steunpunt verwijst hiervoor door naar de beroepsverenigingen.

In een later stadium komen de projectleiders meestal met praktische vragen over bijvoorbeeld de beoordelingscriteria, het opzetten van een tentoonstelling, het systeem van naambrieven etc. De vragen zijn soms zeer gedetailleerd.

Het aanbieden van ondersteuning en informatie bij de voorbereiding van een wedstrijd werkt zeer stimulerend voor de (potentiële) uitschrijvers. Hoe eerder het steunpunt hierbij wordt ingeschakeld, hoe beter. Om het contact in een vroeg stadium tot stand te brengen heeft het steunpunt een inlegvel voor (de resterende exemplaren van) *Kompas* opgesteld en verspreid.

3. Professionaliseren en adviseren van uitschrijvers

3.1 Cursus

Voor het professionaliseren van uitschrijvers heeft het steunpunt het plan om in 1998 een cursus te ontwikkelen voor potentiële uitschrijvers en hun adviseurs. In de cursus wordt onderscheid gemaakt tussen de ontwerptechnische zaken en de beoordeling aan de ene kant, en de praktische zaken die samenhangen met het wedstrijdproces aan de andere kant. De nadruk wordt gelegd op een helder wedstrijdproces. Het *Kompas* dient als basis-cursusmateriaal, daarnaast wordt een reader met voorbeelden samengesteld.

3.2 Reacties op concept-wedstrijdprogramma's

Het adviseren van uitschrijvers gebeurt op dit moment vooral door middel van reacties op concept-wedstrijdprogramma's. Op verzoek van de uitschrijver of zijn adviseur legt het steunpunt het wedstrijdprogramma 'naast' het betreffende model in *Kompas*. Het steunpunt let daarbij vooral op de opbouw van de wedstrijd, de logica en consistentie van de wedstrijdregels en gaat na of het wedstrijdprogramma 'in de geest' van *Kompas* is opgesteld. Voor de ondertekenaars van het convenant zijn de schriftelijke reacties opgenomen in bijlage 5.

Bij deze gang van zaken constateert het steunpunt een aantal praktische knelpunten. Bovendien is er een principiële punt dat aandacht vraagt, namelijk de vraag wat de status zo'n advies is. De praktische knelpunten komen hieronder aan de orde. De status van het advies wordt in het laatste hoofdstuk van deze rapportage aan de orde gesteld.

Tijdsdruk

Wedstrijdprogramma's worden (kennelijk) altijd onder tijdsdruk opgesteld. Een advies van het steunpunt is een extra stap in de planning die meestal niet is ingecalculiseerd. Het gevolg is dat het steunpunt op extreem korte termijn moet reageren, soms dezelfde dag nog. Los van de praktische problemen die dit oplevert, brengt dit ook het gevaar met zich mee van onvolledigheid. Bovendien kunnen ingrijpende opmerkingen in zo'n laat stadium door de uitschrijver niet meer worden verwerkt.

Het steunpunt reageert in deze gevallen toch altijd zo volledig mogelijk, met zonnodig het voorbehoud dat het om een snelle eerste reactie gaat.

Voor de toekomst stelt het steunpunt voor om een vaste termijn voor een reactie te hanteren, dit in samenhang met een eventuele procedure voor een goedkeuring.

Adviseurs

In sommige gevallen wordt het steunpunt ingeschakeld door de adviseur van de uitschrijver. Het steunpunt adviseert dan de adviseur en heeft geen contact met de uitschrijver. Dat geeft onder meer de volgende haken en ogen:

- . soms is de adviseur lid van een organisatie die het convenant heeft ondertekend, maar wil de uitschrijver zich niet aan *Kompas* houden;
- . soms is de adviseur zelf niet op de hoogte van de afspraken in het convenant;
- . de reactie is gericht aan de adviseur, het steunpunt heeft er geen zicht op hoe dit wordt doorgegeven aan de uitschrijver;
- . en het steunpunt doet in feite het huiswerk van de adviseur.

Het steunpunt stelt voor om in dit soort situaties voortaan een kopie van het advies naar de uitschrijver te sturen.

Kosten van een advies

Sommige wedstrijden kosten het steunpunt veel tijd. Na een oriënterend gesprek (meestal ter plaatse) druppelen er vragen binnen, daarna een concept-wedstrijdprogramma waar soms tot twee keer toe op moet worden gereageerd. Tot op heden doet het steunpunt dit kostenloos. In het convenant is echter de mogelijkheid opgenomen om voor de advies- en professionaliseringstaak een kostendekkende bijdrage te vragen. Het steunpunt stelt voor om onderscheid te maken tussen reguliere dienstverlening en extra dienstverlening ('advies op maat'). De reguliere

dienstverlening is gratis, de extra dienstverlening wordt tegen een kostendekkende vergoeding aangeboden, bijvoorbeeld op basis van de DAR-tarieven van de ministeries.

4. Van vrijblijvendheid naar goedkeuring?

Kompas is niet zo opgesteld dat het een onafhankelijke en objectieve toetsing mogelijk maakt. Aan het gebruik van de modellen en aan het melden van wedstrijden is geen goedkeuring verbonden.

Dit was een bewuste keus van de ondertekenaars van het convenant. De uitschrijver houdt zelf de verantwoording voor een goed wedstrijdprogramma.

In de meeste gevallen werkt dat goed en stelt men die eigen verantwoording juist op prijs.

Toch zijn er situaties (denkbaar) waarin het mis gaat.

Als het steunpunt niet wordt ingeschakeld kan een uitschrijver een model uit *Kompas* naar eigen inzicht aanvullen of wijzigen en toch vermelden dat het wedstrijdprogramma conform *Kompas* is.

Als het steunpunt wel wordt ingeschakeld dan heeft een advies (in de vorm van een reactie op een concept-wedstrijdprogramma) geen formele status. Een advies van het steunpunt is voor de uitschrijver vrijblijvend. De uitschrijver (of zijn adviseur) kan dit advies volledig naast zich neerleggen, vervolgens toch de wedstrijd melden en in het wedstrijdprogramma opnemen dat het is opgesteld conform het model in *Kompas*.

In beide situaties ontstaat een schijnzekerheid voor andere betrokkenen. Nu al vragen andere betrokkenen het steunpunt regelmatig of een bepaalde wedstrijd 'voldoet' aan *Kompas*. Bijvoorbeeld een beoogd lid van een jury of beoordelingscommissie, het Stimuleringsfonds voor Architectuur, een kandidaat-deelnemer of één van de organisaties die het convenant hebben ondertekent (naar aanleiding van een klacht of een probleem). Het steunpunt kan daar in feite geen antwoord op geven.

Tot op heden zijn de reacties van het steunpunt op concept-wedstrijdprogramma's alleen vertrouwelijk ter beschikking gesteld van de ondertekenaars van het convenant. Anderen worden wel op de hoogte gesteld van het feit dat het steunpunt heeft gereageerd, maar voor de inhoud daarvan wordt verwezen naar de uitschrijver zelf.

Het steunpunt vraagt de ondertekenaars van het convenant daarom te overwegen of de introductie van een vorm van goedkeuring voor wedstrijden mogelijk is.

De voordelen van goedkeuring zijn onder meer:

- Een aantal uitschrijvers (tien) heeft expliciet aangegeven behoefte te hebben aan goedkeuring, ter verhoging van de 'status' van de wedstrijd. In een enkel geval neemt een uitschrijver nu al spontaan een zinsnede over goedkeuring door het steunpunt op in wedstrijdprogramma of uitnodigingsbrief.
- Het informeren van derden zou veel duidelijker worden door het introduceren van een 'goedkeuringsstempel'. Hierboven werd al opgemerkt dat ook andere betrokkenen

zoals deelnemers en leden van jury of beoordelingscommissie, behoefte hebben aan duidelijkheid.

- Het Stimuleringsfonds voor Architectuur heeft aangegeven dat het ontbreken van een goedkeuringsprocedure tot gevolg heeft dat in de subsidievoorwaarden niet kan worden gesteld dat een wedstrijd conform *Kompas* moet zijn en/of gemeld bij het steunpunt.
- Het goedkeuren zou bovendien het overzicht van gemelde wedstrijden verduidelijken; er hoeft dan niet meer vermeld te worden of ze al dan niet, of een beetje, zijn opgesteld volgens *Kompas*, maar kan worden volstaan met de duidelijke mededeling wel of niet goedgekeurd.

Bij officiële goedkeuring zijn echter ook veel kanttekeningen te maken:

- De modellen in *Kompas* kunnen nooit letterlijk worden gevolgd, een wedstrijdprogramma kan hooguit 'in de geest van' *Kompas* zijn.
- Wie keurt of keuren er goed?
- Wat wordt goedgekeurd, alleen de wedstrijdregels of ook de opdrachtformulering, de beoordelingscriteria en het honorarium of prijzengeld?
- Wat kost goedkeuring?
- Hoeveel tijd kost een goedkeuringsprocedure?
- Wat gebeurt er als een wedstrijd niet wordt goedgekeurd, bijvoorbeeld indien een uitschrijver de opmerkingen negeert. Zijn er sancties?

Wedstrijden

De Zak van Zuid-Beveland: landschappelijk bouwen

Open projectprijsvraag voor een woningbouwproject in de gemeente Borsele dat recht doet aan het landschap. De prijsvraag werd uitgeschreven door het gewest Zeeland van de NVOB (Nederlandse Vereniging van Ondernemers in de Bouw) in samenwerking met de Kring Zeeland van de BNA (Bond van Nederlandse Architecten), met medewerking van de gemeente Borsele en de provincie Zeeland. De prijsvraag is inmiddels afgerond, de winnaar is Alexander Pastoors van de Bouwwinkel Zeeland. Bij deze wedstrijd werd gebruik gemaakt van het model in *Kompas*.

Volkstuinen voor de 21-ste eeuw

Open ideeënprijsvraag voor het ontwerpen van een volkstuincomplex dat is geïntegreerd in de stedelijke omgeving. De prijsvraag werd uitgeschreven door het Platform Amateurtuinieren. Inschrijven was mogelijk in de categorieën hobby of professioneel. De prijsvraag is inmiddels afgerond, de eerste prijs in de professionele categorie ging naar het architectenduo Bobbink en Monchen.

De kleine tuin als grote opgave

Open projectprijsvraag voor het ontwerpen van een kleine tuin in drie categorieën, uitgeschreven door de KTMP (Koninklijke Maatschappij Tuinbouw Plantkunde) en Groei&Bloei. De prijsvraag is inmiddels afgerond en werd gewonnen door Bureau Post (categorie tuin voor jong gezin met kind), ir. P. van Beek landschapsarchitect (categorie tuin voor tweeverdieners met opgroeiende jeugd) en Parklaan Landschapsarchitecten (categorie tuin voor jeugdige senioren).

Kijk op de kust: creatieve visies op toekomstige kustontwikkeling

Open ideeënprijsvraag voor mogelijke invulling van de Nederlandse kustzone in de jaren 2015-2025, rekening houdend met zeespiegelstijging, woningbouw, toerisme en ontwikkelingen in het landelijk gebied. De prijsvraag werd uitgeschreven door de gemeente Zijpe en de Stichting Zijpe 400. De prijsvraag is inmiddels afgerond en werd gewonnen door VVK Architectuur en Stedebouw BV.

Rustenburg: tussen stad en natuur

Besloten ideeënprijsvraag voor ontwikkelaar/ontwerper- combinaties voor het genereren van ideeën voor een stedenbouwkundig ontwerp, met een minimaal kostendekkende grondexploitatie. De prijsvraag werd uitgeschreven door de gemeente Wageningen en is inmiddels afgerond. Het prijsvraagprogramma werd deels opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Kloosterbrug Assen

Besloten projectprijsvraag voor het ontwerpen van een brug over de Drentsche hoofdvaart, uitgeschreven door de gemeente Assen. De prijsvraag is inmiddels afgerond, de winnaar is Syb van Breda van Haskoning.

Ideeënschets Franeker Binnenstad

Meervoudige opdracht voor het opstellen van een samenhangende en vernieuwende visie op de integrale ontwikkeling van de binnenstad, ter voorbereiding van een op te stellen structuurvisie. De wedstrijd werd uitgeschreven door de gemeente Franekeradeel in samenwerking met de Stichting Stadsontwikkeling Franeker. De wedstrijd is inmiddels afgerond, de beoordelingscommissie heeft haar voorkeur uitgesproken voor een vervolgoopdracht aan buro Khandekar BV. De uitnodigingsbrief werd opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Schouwborg Hoorn

Een meervoudige opdracht voor het ontwerp van een schouwborg. De gemeente Hoorn is de uitschrijver van de opdracht. Mei 1997 heeft de beoordeling door een adviescommissie plaatsgevonden. Vervolgens hebben de burgers en schouwborgbezoekers van Hoorn uit twee door de

gemeente Hoorn geselecteerde ontwerpen, via een stemcomputer, het te realiseren ontwerp gekozen. De schouwburg zal naar het aldus gekozen ontwerp van het architectenbureau Alberts & Van Huut worden gerealiseerd.

Ontwerp een Bossche Buitenbank

Een open projectprijsvraag voor het ontwerpen van een maquette voor een buitenbank in kader van de dag van de architectuur. De prijsvraag is uitgeschreven door de BNA-kring 's Hertogenbosch. Het winnend ontwerp zal worden uitgevoerd en geplaatst. Het winnend ontwerp, RVSIT van H.J.A.M. Verhallen, is op 28 juni 1997 bekendgemaakt.

Kwaliteit vanuit de kern

Een open ideeënprijsvraag voor het ontwikkelen van ideeën die de ruimtelijke kwaliteit in of aan het dorp kunnen beïnvloeden. De prijsvraag is uitgeschreven door de Provincie Friesland en is in de zomer van 1997 beoordeeld.

Krenten in de pap

Een open ideeënprijsvraag in kader van de Dag van de Architectuur uitgeschreven door de BNA-kring Rijnland, het Nieuw Leids Architecten Kaffee en de gemeenten Leiden. De opgave is een nieuwe dimensie te geven aan moeilijk in te vullen locaties in de binnenstad van Leiden voor wat betreft het wonen en werken. De beoordeling heeft op 1 juli 1997 plaatsgevonden.

Nijmeegse bloemenkiosk

Een open projectprijsvraag in kader van de Dag van de Architectuur voor het ontwerpen van een kiosk, voor de verkoop van bloemen. Deze kiosk moet op meerdere plekken kunnen staan. De BNA-kring Nijmegen en de gemeente Nijmegen hebben de prijsvraag uitgeschreven. Deelname stond open voor alle geregistreerde architecten en stedenbouwkundigen, beeldend kunstenaars en studenten aan opleidingen voor deze beroepen in het Knooppunt Arnhem Nijmegen en de Euregio Rhein-Waal. De beoordeling heeft op 1 juli 1997 plaatsgevonden. De eerste prijs is toegekend aan het ontwerp 'Flowertech' van Gert Grosfeld, Marjan de Croonen en Atev Khalil van HASKONING Ingenieurs- en Architectenbureau te Nijmegen.

Centraal Park Leidsche Rijn

Een besloten ideeënprijsvraag onder stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten, uitgeschreven door de gemeenten Utrecht en Vleuten De Meern voor het ontwerp van een buitenstedelijk park van 306 hectare voor Leidsche Rijn. De beoordeling van de prijsvraag heeft in het najaar van 1997 plaatsgevonden en is door 'West 8' gewonnen.

speelSplein

Een open ideeënprijsvraag in kader van het Rotterdams kunst- en cultuurfestival R97 'Eeuwige Jeugd' voor het ontwerp voor de inrichting van een speelplein in de Rotterdamse buurt Hillesluis. De uitschrijvers zijn het Nederlands Architectuurinstituut in Rotterdam, de gemeente Rotterdam en het R97-Festival. De prijsvraag is uitgeschreven onder Nederlandse architecten, vormgevers, beeldend kunstenaars en landschapsarchitecten. De inzendingen zijn beoordeeld door een jury, waarna een kinderjury als winnend ontwerp 'let wiet waait weg' van Mark Oonk en Theo Reesink uit Arnhem hebben gekozen. Het winnend ontwerp zal worden uitgevoerd in samenspraak met de buurt.

Brandweerkazerne

De gemeente Woudrichem heeft via een advertentie in Cobouw architecten gevraagd een vrijblijvende aanbieding (no-cure-no-pay) te doen op basis van een programma van eisen en verdere randvoorwaarden voor de nieuwbouw van een brandweerkazerne. Na een klacht bij de BNA heeft deze organisatie *Kompas* bij de gemeente onder de aandacht gebracht.

DUBO proefproject Berghem

De gemeente Oss heeft een no-cure-no-pay wedstrijd uitgeschreven voor het ontwerpplan voor een proeflocatie duurzaam bouwen. De beoordeling heeft in januari 1998 plaatsgevonden. Na een klacht bij de BNA heeft de BNA de uitschrijver op het *Kompas* attent gemaakt.

Raaksgebied Haarlem

Meervoudige opdracht voor projectontwikkelaars in het kader van een Europese aanbestedingsprocedure. De opgave is een ontwikkelingsvoorstel voor bebouwing van het Raaksgebied, gebaseerd op een stedenbouwkundige visie. Uitschrijver is de gemeente Haarlem. Eind april 1998 wordt de economisch meest voordelige aanbidding gekozen, mede op grond van de uitkomsten van een debat met stadsbewoners.

Wie is er bang voor het lege programma; één miljoen hectare welvarend Noord-Nederland

Open ideeënprijsvraag voor een regionaal ontwerp voor het Noorden van Nederland met doorkijk naar bovenregionale context en naar het lokale schaalniveau. Dit is de Vijfde Prijsvraag van de Eo Wijers Stichting. Begin juni 1998 worden de winnaars bekend gemaakt. Het prijsvraagprogramma is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Bouwen aan de dijk

Open ideeënprijsvraag gericht op de architectonische, stedenbouwkundige en landschappelijke ontwikkeling van het dijklandschap na dijkverzwaring. Uitschrijver is de Stichting Bouwen aan de dijk. In juni 1998 worden de winnaars bekend gemaakt. Het prijsvraagprogramma is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Skots

Open projectprijsvraag voor een drijvend expositiepaviljoen dat gedurende een aantal jaren langs de Friese Elfsteden zal varen. Uitschrijver is het Fries Architectuur Centrum. De prijsuitreiking vindt plaats tijdens de Friese 'Nacht van de Architectuur' op 23 juni 1998.

Mens- en milieubewust transformeren van kantoren en scholen

Open ideeënprijsvraag voor transformatie van een schoolgebouw aan het Pinasplein te Rotterdam tot woningen en woonwerkvormen. Deze prijsvraag is de eerste van een serie prijsvragen rond de herinrichting en herbesteding van naoorlogse gebouwen waarbij de hoogst mogelijke kwaliteit voor mens en milieu voorop staat. De prijsvraag wordt uitgeschreven door de Stichting Viba-Prijsvraag. Op 24 juni 1998 vindt de prijsuitreiking plaats.

Atlantis 2000

Internationale open ideeënprijsvraag gericht op de ruimtelijke ontwikkeling van Valkenburg en in het bijzonder op de mogelijkheden voor ondergronds bouwen in de verlaten mijnen. De prijsvraag is uitgeschreven door de gemeente Valkenburg aan de Geul. De prijswinnaars worden in augustus 1998 bekend gemaakt. Het prijsvraagprogramma is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Bridges@Leidschenveen.nl

Internationale openbare projectprijsvraag voor het ontwerpen van een standaardbrug met drie varianten voor een nieuwe woonwijk. Uitgeschreven door het Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen. Prijsvraag in twee ronden, in de eerste ronde staan vooral de ontwerpaspecten centraal, in de tweede ronde vindt nadere uitwerking plaats van vijf inzendingen, waarbij de uitvoeringsaspecten en de financiële haalbaarheid een grote rol spelen. Alle informatie over de prijsvraag, waaronder het juryrapport van de eerste ronde, is te vinden op de gelijknamige internetsite. Het prijsvraagprogramma is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Oeververbinding Rotterdam

Meervoudige opdracht voor een studie naar de mogelijkheden van een nieuwe oeververbinding in Rotterdam. Uitschrijver is de gemeente Rotterdam. De resultaten worden in het najaar van 1998 bekend gemaakt bij de tentoonstelling 'Living Bridges' in het NAI. De uitnodigingsbrief is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Het Wilde Wonen

Open ideeënprijsvraag, gericht op nieuwe ideeën voor woningbouw in de 21-ste eeuw die de aspirantbewoner via Internet moet kunnen bekijken en bestellen, eventueel op basis van een bouwsysteem waarmee de bewoner zelf zijn woning kan samenstellen en bouwen. De prijsvraag wordt uitgeschreven door de BNA in samenwerking met de Stichting Jonge Architecten Prijs JA en loopt geheel via Internet (<http://www.wiwo.net>). De prijswinnaars worden in november 1998 bekend gemaakt. Het prijsvraagprogramma is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

Het Aanzien van Nederland

Samengestelde wedstrijd, bestaande uit een openbare ideeënwedstrijd en een meervoudige opdracht, voor ontwerpers jonger dan 35 jaar. De opgave is een geïllustreerde stellingname over het aanzien van Nederland, in de tweede ronde uit te werken tot een ruimtelijke visie op het nationale schaalniveau, plus een regionaal ontwerp voor een typerend deel van Nederland, plus enkele doorzichten naar het lokale schaalniveau. De uitschrijver is de Eo Wijersstichting in samenwerking met NPS en Cinemedia BV. De winnaar van de tweede ronde ontvangt de Bouwfondsprijs voor jonge ruimtelijke ontwerpers die wordt uitgereikt tijdens een avondvullend televisieprogramma in november 1998. Het wedstrijdprogramma is opgesteld volgens het model in *Kompas*.

European 5: Reizen en afstand, nieuwe woonlandschappen

Internationale openbare projectprijsvraag met als opgave het stedelijk beleid voor, en architectonisch ontwerp van projecten in verlaten stedelijke gebieden in de Europese stad en hun raakpunt met vervoersnetwerken. De prijsvraag wordt uitgeschreven door de Stichting European. De Nederlandse locaties bevinden zich in Almere-Buiten, Amersfoort, Amsterdam-Oost, Haarlemmermeer en Rotterdam. De winnaars worden in maart 1999 bekend gemaakt.

Wedstrijdplannen

Overkapping Broerekerk

Plan om een meervoudige opdracht uit te schrijven voor het verkrijgen van een schetsontwerp voor een transparante overkapping van de Broerekerk, gelegen in het centrum van Bolsward. De gemeente Bolsward is de uitschrijver. Na een klacht bij de BNA, heeft de BNA *Kompas* onder de aandacht van de uitschrijver gebracht. De uitschrijver maakt nu een nieuwe start met het project, en zal de uitnodigingsbrief opstellen volgens het model in *Kompas*.

Kantoorpand BOM

Plan voor een meervoudige opdracht voor het schetsontwerp van een nieuw kantoorpand. Uitschrijver is de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij.

Twee uit één dak

Plan voor een open projectprijsvraag voor het ontwerp van een serie van zeven tweekappers of een nog aantrekkelijker alternatief in de nieuwe wijk Kroeten in Breda. De wedstrijd wordt uitgeschreven door de gemeente en de BNA-kring West-Brabant.

Sleutelpark 2000

Plan voor het uitschrijven van een wedstrijd voor de heroverweging van de functies rond een basisschool en de inrichting van de directe omgeving. Het doel is een nieuwe buurtontmoetingsplek te creëren waarbij het gebied rond de school op een organische, logische, integrale manier wordt heringericht. De uitschrijver is basisschool De Sleutel in Tilburg.

Bogen

Plan voor een wedstrijd met als opgave het wonen in de middeldure prijsklasse in een stadsvernieuwingsgebied. Initiatiefnemer is het Gouds Architecten Café.

Woongebouw/dienstencentrum

Een gemeente oriënteert zich op een eventuele wedstrijd voor een woongebouw met dienstencentrum in het centrum aan een park.

Spoorzone

Een particuliere organisatie oriënteert zich op de mogelijkheden voor een wedstrijd om ideeën te genereren voor de inrichting van een spoorzone, nadat de trein ondergronds is gegaan.

Winkelcentrum

Een gemeente is van plan een meervoudige opdracht uit te schrijven voor herstructurering van winkelcentrum.

Schoolgebouw

Oriëntatie met betrekking tot een wedstrijd voor een schoolgebouw in een VINEX-locatie.

Herstructurering winkelgebied

Een gemeente oriënteert zich op het type uit te schrijven wedstrijd voor de herstructurering van een winkelgebied.

Vragen en opmerkingen naar aanleiding van Kompas

Een aantal zaken zijn in de modellen niet genoemd en worden door uitschrijvers gemist:

- Mogelijkheden en inpassing van het Internet bij wedstrijden.
- Inschrijfgeld.
- Bericht van inschrijving.
- De omgang met sponsors.
- In welke taal de inzendingen moeten worden gesteld.
- Samengestelde wedstrijd.

Bij een aantal pagina's zijn gerichte vragen gesteld:

* p. 16: Het hoofdstuk 'Ontwerpwedstrijden in soorten en maten' is compact en vraagt vaak een nadere toelichting.

* p. 29: Over de procedure van een visiepresentatie zijn veel vragen gesteld.

* p. 31: De paragraaf over de Richtlijn Diensten is verhelderend.

* p.33: De uiteenzetting over het verschil tussen een ontwikkelingscompetitie en een ontwerpwedstrijd vindt men duidelijk. Er zijn uitschrijvers die, ondanks alle kanttekeningen in *Kompas*, kiezen voor een ontwikkelaar/ontwerperwedstrijd. Soms passen ze daarvoor één van de modellen in *Kompas* naar eigen inzicht aan, met alle risico's vandien.

Aanbestedingsprocedures die in het kader van de Europese Richtlijnen worden uitgeschreven onder ontwikkelaars, maar waarbij ook een ontwerpvisie wordt gevraagd, worden niet herkend als een ontwikkelaar/ontwerperwedstrijd.

* p. 53: Bij een meervoudige opdracht is de relatie tussen het advies van de beoordelingscommissie en de politieke besluitvorming daarover cruciaal. Veel vragen zijn gesteld over de uitwerking daarvan; bijvoorbeeld op welke manier kunnen de inzendingen het beste aan de raad worden gepresenteerd.

* p.71: Algemeen: de lay-out en de opzet van de modellen is duidelijk. Sommigen hebben moeite met het bewaren van de consistentie door alle 'indien gewenst' en 'indien van toepassing' teksten.

* p. 73: Het belangrijke verschil tussen het inhoudelijke deel van het wedstrijdprogramma (locatie en opgave, randvoorwaarden en indicaties, programma van eisen) en het procedurele deel (wedstrijdregels) is niet altijd

duidelijk als men begint. Sommige uitschrijvers besteden relatief veel tijd aan het inhoudelijke verhaal en nemen daar min of meer ongemerkt al een aantal procedurele zaken bij op. Later worden de 'resterende' wedstrijdregels er als wedstrijdreglement achter gezet.

* p. 76: Sommige uitschrijvers vormen voor de wedstrijd een samenwerkingsverband met een andere organisatie. Dat moet duidelijk worden aangegeven in het programma.

* p. 76: Deelname in meerdere categorieën.

* p. 78: Anonimiteit bij inzending via Internet.

* p. 80: Het noemen van alle leden en reserveleden van de jury is soms nog niet mogelijk en wordt achterwege gelaten of later in een bijlage toegevoegd.

* p. 81: Hoe voegt men een tweede beoordelingsronde in?

* p. 81: Hoe voegt men een extra prijs in, bijvoorbeeld voor een specifiek thema?

* p. 87: Geschillen worden soms voorgelegd aan het bestuur van de uitschrijver.

* p. 96: Mondelinge toelichting, apart of in gezelschap van elkaar.

* p. 97: De besluitvorming over de vervolgopdracht blijkt moeilijk te omschrijven.

* p. 98: De vervolgopdracht is soms een (bizarre) combinatie-opdracht aan meerdere winnaars. De condities daarbij worden vaak als 'nader te bepalen' aangeduid.

* p. 98: Bij publiciteit: mag er een presentatie worden gehouden als het besluit van de opdrachtgever nog niet bekend is?.